№ 38 (דריטער יאָרגאַנג) פרייז 10 גראָשן BIALER WOCHENBLAT

אַבאָנאַמענטס-פּרייז:
מאָנאַטלעך . . . . . 40 גראָשן
פערטל-יערלעך . . . . 1.20 זל.
אויסער ביאַלע מאָנאַטלעך . . 1 זל.

אַנאָנסן-פּרייז:
פאַר אַ וואָרט טעקסט 10 גראָשן

פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן און אָפענע בריוו איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטלעך.

די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.

אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT"
Biała-Podl., Grabanowska 39.
Konto rozrach. № 1.
Skrz. poczt. 26.

ביאַלער וואָכנבלאַט

נאַציאָנאַל געזעלשאַפטלעך וואָכנבלאַט פאַר ביאַלע-פּאָדל. און אומגעגנט.

Biała-Podlaska, dnia 6 listopada 1936 r.

ביאַלע-פּאָדל., פרייטאָג פ' חיי שרה תרצ"ז, 6 נאָוועמבער

חזק'לע ושבתי!
להולדת בתכם — אחולים לבבים
צ פ ו ר ה.

אונזערע ליבע קינדער **מאַניעלע** און **לייבל** (תל אביב)
צום געבורט פון אייער ט ע כ ט ע ר ל ווינטשן מיר פיל
גליק און אַ גרינגע דערציונג
עלטערן, שוועסטער, ביידער שוועגערין פייגנבוים.

ל י י ב ל און פ ע ר ע ל ע!
צום געבורט פון אייער **טעכטערל** אין תל-אביב
ווינטשן מיר אייך מזל טוב און אַ גרינגע דערציונג
פעטער עזיאל פייגנבוים און פאַמיליע.
לאה און אברהם נוכאָוויטש.
בלומה און משה פייגנבוים.

אַ הערצלעכן מזל-טוב און גרינגע דערציונג
ווינטשן מיר אונזער פלימעניק **ל. פייגנבוים** מיט זיין פרוי **פנינה**
צום געבורט פון זייער טעכטערל (תל-אביב)
י. א. ראָזענבוים און פאַמיליע.

אונזער פריינדין **פערעלע** מיט איר מ אַ ן (תל-אביב)
צום געבורט פון זייער טעכטערל ווינטשן אַ גרינגע דערציונג
מ. פעלדמאַן און פאַמיליע.

יהודה פייגנבוים (תל-אביב)!
ז אָ ל ז י י ן מ י ט ג ל י ק
פ אַ ר ג ע ס נ י ש ט!
ת ר ש י ש.

יהודה און פערעלע פייגנבוים (תל-אביב) צום געבורט פון אייער טעכטערל —
פ י ל ג ל י ק
אהרן ריבאַק און פאַמיליע

Małżonkom Fajgenbaum w Tel-Awiwie
Z okaji urodzin Ich Córeczki
Życzy wiele szczęścia
Rodzina Sztark.

מזל-טוב אייך טייערע!
צום געבורט פון אייערע טעכטערל
אין תל-אביב, ווינטשן מיר אייך
געזונט און אַ גרינגע דערציונג
מומע, חיים מרדכי, רחל, יוסף ישראל.

אונזער ליבע קוזינע פ ע ר ע ל ע.
מיט אונזער שוואָגער לייבל פייגנבוים
צום געבורט פון זייער ט ע כ ט ע ר ל
ווינטשן מיר אַ גרינגע דערציונג און
פיל נחת
פעלע, אברהם גאָלדשמידט און קינדער

דאַנק און קוויטירונג

די בית-לחם-קאָמיטעט אין ביאַלע דאַנקט דער ביאַלער-לאַנדסמאַנשאַפט אין אויסטראַליען פאַר איר אינטערעסירן זיך מיט דער ביאַלער אָרימקייט. באַזונדערס ווערט געדאַנקט דער ה' סוקנאָ פאַר זיין ספּעציעלער פאַראינטערעסירונג מיטן בית-לחם אין ביאַלע. גלייכצייטיק ווערט אים קוויטירט די דערהאַלטענע: 3 פונט, 6 שילינג מיט 1 פענס.
זאָל אייך גאָט באַצאָלן דערפאַר!
אין נאָמען פון בית-לחם-קאָמיטעט
אביש ראָזענבלום.

50 פּראָצענט באַן-הנחות קיין וואַרשע צו די פייערלעכקייטן פון 10-טן און 11-טן ה. מ. דערטיילט „רוף" אויף דער היגער באַן-סטאַציע.

שבת, דעם 7-טן ד.ח. קומט פאָר אין די נייע רעמאָנטירטע זאַלן פון בירגער-קלוב

אַ געזעלשאַפטלעכע פאַרוויילונג

ערשטקלאַסיקע דזשאַז מוזיק — בופעט רייך פאַרזען
אָנהויב 9 אָוונט. איינטריטס פּרייז 75 גר.

Kino „A L B A"

דעמאָנסטרירט היינט דעם

„אַדמיראַלס זון"

אַ פילם, וועלכער איז געגאַנגען מיט גרויס דערפאָלג אין אַלע הויפּט-שטעט פון דער וועלט.

Kino „T Ę C Z A"

פּרעזענטירט דעם געניאַלן אַרטיסט טשאַרלי טשאַפּלין אינם פילם אויף וועלכן די וועלט האָט געוואַרט יאָרן לאַנג

„היינטיקע צייטן"

אַ פילם מיט סאָציאַלן אינהאַלט.

פון מאָנטאָג:
„דער פאַרגעסענער מענטש".

Kino „ŚWIATOWID"

דעמאָנסטרירט דעם יוגאָסלאַוויאַנישן פילם א. נ.

„בלוט ברודערשאַפט"

אַ פילם וועלכער לאָזט איבער אַ שטאַרקן איינדרוק אויפן צושויער.

ד אַ נ ק ז אָ ג ו נ ג.

אין נאָמען פון אַ גרופּע אָרעמע און נויטבאַדערפטיקע, דאַנק איך דעם ה' פייוול פרידמאַן פון קאָפּענהאַגען, פאַר דער געשענקטער סומע, וועלכע ער האָט איבערגעלאָזט בעת זיין ווייַלן אין ביאַלע. אין הסכם מיט זיין ווונטש איז דאָס געלט צעטיילט געוואָרן צווישן די אָרעמסטע און נויטבאַדערפטיקסטע.
אין נאָמען פון אַ גרופּע אָרעמע
משה וואָרעק.

ק ו ל ט ו ר - ל י ג ע אין ב י אַ ל ע - פּ אָ ד ל.

מ ע ל ד ו נ ג

אָנהויבנדיק פון היינטיקן פרייטאָג וועט יעדע וואָך (פרייטאָג-צו-נאַכטס) פאָרקומען אין לאָקאַל פון ק.-ל. יאַנאָווער 5 וועכנטלעכע פּרעסע-איבערזיכטן. איינגאַנג פאַר אַלע פריי. די שמועסן פאַנגען זיך אָן 7.30 אָוונט.

זשאַרוווקעס!

די ביליקסטע קוועלע פון אַלערהאַרט זשאַרוווקעס
איז נאָר אין געשעפט פון:
ראָווערן, ספּאָרט - מכשירים און מאַשינען - טיילן
פון **יצחק אַגרעס**
פ ר " ה " ט - פּ ל אַ ץ, ראָג פּיעראַצקיעגאָ.

מיטוואָך דעם 4-טן ה.מ. איז נאָך קורצע און שווערע ליידן געשטאָרבן אין עלטער פון 66 יאָר אונזער הייס-געליבטער פאָטער און פעטער

אהרן קאַשטענבוים נ"ע

די לויה איז פאָרגעקומען נעכטן דאָנערשטאָג כ' חשון אין ביאַלע-פּאָדל.
וועגן וואָס עס מעלדן די אין טרויער פאַרבליבענע
טעכטער, איידעמס אייניקלעך און פאַמיליע.

וואָס איז מיט דער קהלה?

צי וועט דער שפּיטאָל זיין כסדר געשלאָסן?

די קהלה איז היינט די איינציקע דעמאָקראַטישע אינסטיטוציע, וועלכע רעפּרעזענטירט די יידישע מאַסן. די קהלה איז דאָס אָרט וווּ עס קאָנצענטרירט זיך די יידישע טעטיקייט. די קהלה איז די אינסטיטוציע וואָס דאַרף שטיין אויף דער וואַך פון אונזערע אינטערעסן.

* * *

פאַר די יידישע קהלות אויף די פּראָווינץ-שטעט איז איצט אָנגעקומען שווערע, זייער שווערע צייטן. גרויס זענען געוואָרן די אויסגאַבן פון די קהלות אין איצטיקן שווערן פאַר אונז מאָמענט, נאָך גרעסער זענען געוואָרן די שוועריקייטן. אַ סך קהלות קעמפן מיט שוועריקייטן פון פינאַנסיעלער נאַטור. מער קהלות וועלן די שוועריקייטן באַגעגענען נאָך ניי-יאָר, נאָך דעם איינפירן אין דער פּראַקטיק די באַקאַנטע שחיטה-געזעצן, וועלכע באַדייטן פאַר די גמינעס, ביי וועלכע די עטאַט-הכנסה איז געווען אַ קליינע — אַ פולשטענדיקע פינאַנציעלע קאַטאַסטראָפע, אַ חורבן פון זייער טעטיקייט.

* * *

די ביאַלער קהלה פילט שוין די „שחיטה-געזעצן" פון שערפּיען אָן. אַ דאַנק דער באַרימטער „אינטערווענץ" איז די קהלה-טעטיקייט שוין פון 4–5 מאָנאַטן פאַראַליזירט געוואָרן, אַ דאַנק נאָך אַן „אינטערווענץ" צאָלן ביי אונז גבירים כמעט קיין עטאַט נישט. און דער רעזולטאַט פון ביידע אינטערווענצן איז דער, וואָס מיר האָבן ביי היינט צו-טאָג אַ קהלה בלויז אויפן פּאַפּיר, אַ קהלה, וועלכע האָט נישט די מינימאַלסטע מעגלעכקייט עפּעס צו טון, אַ קהלה, וועלכע האָט אירע אָנגעשטעלטע מאָנאַטן לאַנג נישט געזען קיין גראָשן געהאַלט.

* * *

סאיז נויטיק דעם ענין צו באַרירן, סאיז נויטיק אויף דער לאַגע זיך ברייטער אָפּצושטעלן און זי באַטראַכטן.

די וואַלן זענען פאַראיבער, די „מאַכט-פראַגע" איז געלעזט. צי די פּרעזעסן וועלן יאָ דורך דער מאַכט באַשטעטיקט ווערן צי נישט, וועט עס קיין וועזנטלעכע ענדערונגען אין דער אַרבעטס-טעטיקייט פון ביידע „קאַמערן" נישט אַריינברענגען. די לאַגע אויף דעם נאָענטסטן בודזשעט-יאָר איז כמעט אַ סטאַביליע. אין דער פאַרוואַלטונג האָבן א מערהייט די פּראָגרעסיווע, דאָס הייסט דער לאַגער וועלכער איז אין „אָפּאָזיץ" אין דער היינטיקער קה״ה.

די פראַגע וועגן אויפנעמען אַ רב וועט נאָך חדשים זיין אַ פראַגע און ביז איר פאַרווירקלעכונג איז נאָך ווייט. דאָס איז פון איין זייט, פון דער צווייטער זייט ווידער דאַרפן מיר געדענקען, דאָס פון ניי-יאָר אָן וועט מען פון דער שחיטה קיין שום הכנסה נישט האָבן. מעגלעך אפשר, אַז מיט דער פּראָיעקטירטער העכערונג פון שחיטה-געלט מיט 50 פּראָצענט, וועט ווי סאיז אויסגעהאַלטן ווערן דער שחיטה-אַפּאַראַט ביי אונז, אָדער סוועט נאָך אויסקומען צוצוטראָגן דעם אַפּאַראַט אַ געוויסע סובווענץ פון די אַנדערע הכנסות. אַלענפאַלס איינס איז זיכער, דאָס אויף קיין הכנסה קען מען נישט רעכענען פון דער שחיטה, און אַלס הכנסה-פּאָזיציע, וועלכע זאָל דעקן אַלע הוצאות פון דער קהלה קען מען באַטראַכטן נאָר דעם עטאַט.

* * *

אין אַלגעמיינעם בודזשעט פון דער ביאַלער קהלה אויפן יאָר 1935 זעט זיך פאָר אויף דער הכנסה סומע פון 70.599 זל. אַן עטאַט איינקונפט פון 21.700 זל. דאָס הייסט אַן ערך 30 פּראָצענט פון דער הכנסה אַריינגעבראַכט פאַקטיש האָט זי מער נישט ווי לערך 12 פּראָצ. (אורטיילנדיק לויט די ציפערן פאַרן אויסגעפירטן בודזשעט פון 1935) אויב מיר וועלן פון בודזשעט אַראָפּנעמען די פּאָזיציע פון 24.9/5 זל. פון דער שחיטה הכנסה און גלייכצייטיק 11.700 וואָס קאָסט די שחיטה-אַדמיניסטראַציע, דאַן וועט בלייבן אַ בודזשעט פון 50.000 זל. הוצאה און אַן ערך פון 35.000 חכנסה סבלייבט אַ „בלייז" אויף וועניקסטנס 15.000 זל. (נישט אַריינרעכנדיק קיין קאָסטן פון נאָך אַ רב, מיט וועלכן מ'וויל אונז בגוואַלד מזכה זיין). צי ביי אַזאַ לאַגע איז מעגלעך עפּעס אַ קהלה-טעטיקייט? צי איז מעגלעך דאָס אונזער אייטאָנאָמע רעפּרעזענטאַטיווע קערפּערשאַפט, וועלכע וועט מוזן — ווייל דער מצב פאַרלאַנגט עס — ווערן אַ לעבעדיקע, פילבאַרערע ווי ביז איצט אינסטיטוציע זאָל קענען פונקציאָנירן? צי מקען, שוין נישט טראַכטנדיק וועגן פאַרברייטערן די טעטיקייט, נאָך דערהאַלטן די פּאָזיציע וואָס הייסט קהלה?

צו וועלן מיר אומשטאַנד זיין אויסצוהאַלטן אים:

אַ ראַבינאַט 4.000, גמינע-קאַנצעלאַריע 4.400, בתי-מדרשים 5.400, סאָציאַלע הילף 11.000, שפּיטאָל-סובווענץ 6.000. צי קענען מיר בכלל ביי אַזאַ עטאַט-אויסמעסטונג און ביי אַ „אָפּדרינגען-סיסטעם" בכלל וועגן דער עקזיסטענץ פון דער קהלה אין דער היינטיקער פאָרם טראַכטן? ממילא צוליב די געשאַפענע באַדינגונגען איין מאָל פאַר אַלע מאָל די פראַגע אָוועקשטעלן אין דער גאַנצער שאַרפקייט.

* * *

סקען נישט זיין קיין רייד וועגן דעגראַדירן די קהלה צו אַן אינסטיטוציע, וואָס זאָרגט בלויז פאַר די ריטועלע ענינים פון יידישן לעבן. די קהלה מוז בלייבן ביי איר: סאָציאַל-עקאָנאָמישער, פילאַנטראָפּישער, פּעדאַגאָגישער און צום טייל אויך פּאָליטישער טעטיקייט. דאָס קען נישט אונטערליגן קיין שום ספק, ווייל דאָס האַרטע לעבן, די פאַרשידענע יידן-באַגרענצונגען פאָדערן פון דער קהלה אָט די אָנגעצייכנטע טעטיקייט. אויב די קהלה וויל דערפילן אַפילו די מינימאַלסטע פונקציע אין יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן, קען זי איר בודזשעט אויף די אַלע פּאָזיציעס נישט פאַרקלענערן. פאַרקערט, נאָך לעצטנס איינגעפירטער ווירטשאַפטלעכער — „אָווּשעם"-אַנטיסעמיטיזם, וועט צווינגען די קהלות מער אָפּצוגעבן זיך מיט קאָנסטרוקטיווער הילפס-טעטיקייט אין ברייטן סאָציאַל עקאָנאָמישן פאַרנעם, און דאָס וועט פאַרלאַנגען אַ גרעסערע פּאָזיציע אין בודזשעט. זיכער וועט נאָך צוקומען אויסגאַבן אויף הילף פאַר עמיגראַנטן און אויך דאָס דאַרף מען פאַראויס זען. האָבנדיק דאָס אַלץ פאַר די אויגן דאַרף מען אָפן און דרייסט אַוועקשטעלן די הכנסה-פראַגע, דאָס הייסט די פראַגע פון אויסמעסטן און איינקאַסירן דעם עטאַט.

* * *

ווי געזאָגט איז די פאַרוואַלטונג אין די הענט פון די פּראָגרעסיווע (דערווייל) און דער ראַט אין „זייערע" הענט. באַשליסן, באַשטימען דעם עטעט וועט דער ראַט, אויספירן די פאַרוואַלטונג אָדער בעסער געזאָגט, פּראָיעקטירן וועט די פאַרוואַלטונג, באַשטעטיקן — וועט דער ראַט, און סקען זיך שאַפן אַ פּאַראַדאָקסאַלע לאַגע, אַז דאָס גוטע פון פּראָיעקטירטן בודזשעט וועט נישט באַשטעטיקט ווערן דורכן ראַט און ווער וועט טראָגן די פאַראַנטוואָרטלעכקייט, נישט די מאָראַלישע, נאָר די פאַקטישע?

* . *

צי וואָלט נישט גלייכער געווען, ווען די פאַרוואַלטונג וועט אָפן אַוועקשטעלן די פראַגע, פון געבן איר אַן אַרבעטס-מעגלעכקייט, אָדער איבערלאָזן דעם „פאַרגעניגן" פון ליקווידירן די קהלה זייער לאַגע. אויב מיר זאָגן פאַרוואַלטונג, מיינען מיר נישט דווקא די נייע, ווייל די כוחות פאַרהעלטנישן דאָרט, זענען אַזעלכע, אַז די זעלבע לאַגערן, די זעלבע מענטשן כמעט וועלן דאָרט ווייטער בלייבן די אויספירער, אַזוי, אַז די טעטיקייט וועט זיך מיט גאָרנישט כמעט ענדערן דורכן אויספירן דעם אַקט פון „איבערנעמען די נייע-פאַרוואַלטונג".

* . *

צי דאַרף נאָך די איצטיקע פאַרוואַלטונג אויסאַרבעטן אַ בודזשעט פּראָיעקט אויפן יאָר 1937? זיכער יאָ! די פאַרוואַלטונג האָט דורכגעלאָזט אַ געלעגנהייט אויסצואַרבעטן און דורכצופירן אַ צוגאָב-בודזשעט, זאָל זי איצט וועניקסטנס נישט האַלטן לענגער די קהלה אין גסיסה-צושטאַנד און אויסאַרבעטן אַ פּראָיעקט פון אַ בודזשעט פאַרן יאָר 1937, כדי דער נייער ראַט זאָל גלייך האָבן וואָס צו באַשטעטיקן (אָדער אָפּוואַרפן) אָדער נאָך דער אַלטער ראַט זאָל אים אָננעמען און די „אַלט-נייע-פאַרוואַלטונג אַדורכצופירן. דאָס אויסאַרבעטן דעם פּראָיעקט איז נויטיק: איינס, אַרויסצופירן די קהלה צוריק אויפן שלאַך פון טעטיקייט און צווייטנס, צוליבן שפּיטאָל.

* . *

דער יידישער שפּיטאָל אין ביאַלע האָט שוין זיין מאַרטירעלאָגיע, כסדר ראַנגלט ער זיך פאַר זיין עקזיסטענץ. עפּעס האָט ער נישט קיין מזל ביי די ביאַלער יידן. שיינט אונז, אַז אַזאַ אינסטיטוציע האָט געדאַרפן אַרומגערינגלט ווערן ווי מיר וועלן זאָגן מיט צערטלעכער אויפזיכט. סדאַרף זיך דאָך יעדער אָפּגעבן אַ רעכנונג ווי וויכטיק סאיז, ווען אַ יידישער קראַנקער געפינט זיך כסדר אין אַ יידישער סביבה אונטער אייגענער יידישער אויפזיכט און דאָך איז דער שפּיטאָל יעדעס יאָר געשלאָסן שווערע עטלעכע מאָנאַטן.

סאיז אומבאַגרייפלעך פאַר וואָס, אָבער סאיז דאָך פאַקטיש אַזוי.

* . *

אין גמינע-בודזשעט פיגורירט די שפּיטאָל-הוצאה 17.000, אויסגעצאָלט נאָר צירקא 11.000, ספיגורירט אויך אַ שפּיטאָל-הכנסה פון 9.000 זל. אַזוי-אַרום קומט אויס, אַז אין 1935 ווען דער שפּיטאָל איז כסדר טעטיק, האָט ער מער נישט געקאָסט דער גמינע, ווי קנאַפּע 2.000 זל. אין אַזאַ פאַל הייסט עס, האָט די גמינע אין בודזשעט-יאָר 1936 ווען דער שפּיטאָל איז שוין 5 מאָנאַטן געשלאָסן און די הכנסה פון שפּיטאָל קומט אַריין רעגולער געצויגן פּראָפיט פון שפּיטאָל-בודזשעט, צי איז עס אַזוי? צי קאָן עס אַזוי געשען? צי דאַרפן נישט די שפּיטאָל-הכנסות איינגאַנצן אויסגעטיילט ווערן פון גמינע-בודזשעט? צי וואָלט נישט גלייכער געווען ווען די גמינע סובסידירט דעם שפּיטאָל מיט 500 זל. מאָנאַטלעך און מאַכט אַזוי-אַרום מער אומאָפּהענגיק די שפּיטאָל טעטיקייט פון די בודזשעט וואַקלונגען פון דער גמינע?

* . *

צי דאַרפן מיר זיך נישט אָפּגעבן קיין רעכנונג, אַז מיטן האַלטן געשלאָסן דעם שפּיטאָל שטעלן מיר אים אין געפאַר

איר מאַמע...

(הומאָרעסקע)

פון זיין ערשטן טאָג פון דודס אָנקומען אין פּענסיאָנאַט ביז זיין אַוועקפאָרן, האָט ער זיי געזען צוזאַמען — די טאָכטער מיט איר מאַמען. ער האָט נישט געוווּסט צי איז עס געווען פון עלטערלעכער ליבשאַפט און צוגעבינדנקייט, אָדער צוליב דעם, ווייל די טאָכטער האָט נישט געוואָלט איבערלאָזן אַליין איר קראַנקע מאַמען; אַזוי צי אַזוי — זיי האָבן זיך זעלטן צעשייד איינער פון דער צווייטער.

די טאָכטער — אידאַ האָט זי געהייסן — אַ יינגעטשקע, אַ שיינינקע און אַ פריילעכע מיט אַ פּאָר בליצנדיקע אייגעלעך; איר מאַמע — אַ פאַר דער צייט געעלטערטע, מיט אַ פאַריסענע גאָמבע און פאַרשפּיצטע נאָז, אַזוי ווי ביי אַ גוסס און אַ פּאָר קאַלטע, פון לעבן אויסגעלאָשענע אויגן און — יוגנט און זקנה, בליענדיקייט און פאַרוויאַנעטקייט זענען כסדר געגאַנגען געאָרעמט...

אידאַ, מיט איר לעבנס-לוסטיקייט און פריילעכקייט — האָט צו זיך געצויגן... נאָר גלייכצייטיק האָט אָפּגעשטויסן מיט איר קאַלטן שמייכל און טרויעריק-מוטנעם בליק — איר מאַמע.

ער, דוד, האָט זיך באַקאַנט מיט דער טאָכטער ווי אויך מיט איר מאַמען. ער פלעגט אָפט אַריינקומען צו זיי. זיי פלעגן רעדן, שמועסן. נאָר ער האָט געמוזט זיין פאָרזיכטיק מיט ווערטער, מיט באַוועגונגען, ווייל עס האָט אַלץ געהערט, אַלץ געזען — איר מאַמע...

זיצן צוויי יונגע מענטשן צוזאַמען. סווילט זיך אַמאָל געבן אַ שטיף, מאַכן אַ געלעכטערל: נאָר גיי רעד, טו — די פינגער ווערן דיר אַזוי ווי פאַרגליווערט און די צינג בלייבט הענגען צווישן די ציין, ווען די זעסט אין פילסט, אַז דערנעבן זיצט איר מאַמע...

אין איינעם אַ פרימאָרגן האָט ער אירען ענדלעך דערזען אַליין שפּאַצירן אין וואַלד, ער איז אַוועק נאָך איר. ווי נאָר זיי האָבן זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ באַנק, האָט ער דערפילט עפּעס אַ קאַלטן בליק; ער קוקט זיך אום און זעט: פון צווישן די ביימער שלייכט זיך אַרויס — איר מאַמע...

אין אַ זוניקן נאָכמיטאָג, גייענדיק איבער די שטעטלדיקע גאַסן, האָט ער איר דערזען. זי איז געשטאַנען אַליין, אַ צושמייכלטע און אַ שיינענדיקע און מיט די אויגן האָט זי אים פריילעך צוגעווינקען, ער זאָל צוקומען. ער איז צו אַ גליקלעכער: — ענדלעך איר געטראָפן אַליין... ער לייגט איר פאָר אַ שפּאַציר, אָדער גלאַט אַזוי ערגעץ אַביסל צו פאַרברענגען. זי ענטפערט נישט אויף יאָ אָדער ניין, נאָר שמייכלט אַ צוטראָגנע און קוקט אַוועק אַן אַ זייט. ער קוקט אויך אַ הינצו און פאַרשטייט: פון הלל פון אַ האַלב טונקעלען געוועלבל רוקט זיך אַרויס — איר מאַמע...

סהאָט געטראָפן: ער זיצט פאַרנאַכט צו אים אין צימער זיינע אַנדערע צוויי באַקאַנטע טיידעלעך. זיי שמועסן געמיטלעך און באַמערקן כמעט נישט, ווי ס'עפנט זיך פּאַמעלעך די טיר און פון פינסטערן קאָרידאָר שאַרט זיך אַריין אין האַלב-ליכטיקן צימער — איר מאַמע...

און איינמאָל, זיצנדיק ביי אידען אין צימער, האָט זי אים פּלוצלינג מיט אַ פאָרוווּרף שטיל געפרעגט: פאַרוואָס ער זיצט שטענדיק אַזוי "סטאַטעטשנע" און רעדט אַזוי „דיפּלאָמאַטיש", גלייך ווי ער און זי זאָלן נישט זיין קיין יונגע מענטשן!...

— פאַרוואָס? פאַרוואָס?! — האָט ער אַ צעטומלטער און בייזער געשטאַמלט און זיינע אויגן האָבן דערביי הילפלאָז און פאַרלוירן געקוקט אויף — איר מאַמען... — — — —

פון דאַמאָלסט אָן, האָט ער יעדעס מאָל, ווען ער האָט זיך געטראָפן מיט אַ מיידל, זיך גוט אַרומגעקוקט: צי עס שטייט נישט אַמאָל ערגעץ — איר מאַמע...

א. שירעג.

נישט: „עס וועט שוין ווי עס איז זיין", נאָר „עס מוז גוט זיין" — דאָס איז די ריכטיקע לאָזונג.

(אויסצוגן פון דער ראַדיאָ-רעדע פון פּרעזעס פון צענטראַלן שפּאָרזאַמקייטס-קאָמיטעט אין פּוילן ד"ר הענריק גרובער, געהאַלטן לכּבוד דעם אינטערנאַציאָנאַלן שפּאָרזאַמקייטס-טאָג, דעם 31.X.1936).

דער פּעריאָד, אין וועלכן ספּאַלט אויס דער היי-יעריקער אינטערנאַציאָנאַלער שפּאָרזאַמקייטס-טאָג, אונטערשייד זיך באַדייטנד פון די אַמאָליקע יאָרן. ערשט נאָך נישט לאַנג האָט מען גערעדט בלויז וועגן קריזיס, היינט הויפּט מען אָן רעדן וועגן אַ בעסערונג פון דער לאַגע נאָך פיל יאָרן פון רעפּרעזיע.

אויב פיל עקאָנאָמיסטן האָבן באַטראַכט אַלס פּראָזע די לאָזונג „אַליין פאַר זיך און מיט אייגענע קרעפטן", האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזן, אַז בלויז די דאָזיקע לאָזונג האָט אויסגעהאַלטן די לעבנס-פּראָגע און בלויז זי איז געוואָרן אַן אמת.

דאָס פּראָגראַם פון זעלבסטאויסקום לאָזט זיך אָבער נישט דורכפירן, סיידן סוועלן אין זיין רעאַליזאַציע אַריינגעצויגן ווערן די ברייטסטע בירגער-מאַסן. סהאַנדלט זיך וועגן דעם, אַז. גערגרויען מענטש. איך מיין, אַז די דאָזיקע באַצייכנונג איז נישט קיין ריכטיקע. איך שלאָג פאָר, אַז אָנשטאָט „גרויער מענטש" זאָל מען זאָגן: דער מענטש, וואָס בעל-הבית'עוועט גוט מיט זיין גראָשן" — „דער שפּאָרזאַמער מענטש", ווייל טאַקע אים האָט מען אין זינען אין אַלע מלוכה-ווירטשאַפטלעכע קאַלקולאַציעס, כּ זאַת בלויז דער, וואָס איז גוטער בעל-הבית פון זיין פאַרמעגן, האָט באמת רעכט צום נאָמען בירגער.

די איינפאַכע ווירקונג פון זעלבסט-ערהאַלטונגס-אינסטינקט פירט צו דער מסקנא, דאָס וואָס מער איינער וועט זיך מאַכן אומאָפּהענגיק פון צווייטן, אַלס גרעסער וועט זיין די גינסטיגקייט און ערנסטע באַציונג, וואָס ער וועט צו זיך וועקן.

גישט בלויז די טעריטאָריאַלע קראַפט ענטשיידעט וועגן ווערט פון אַ פאָלק, דערצו געהערן אויך די מאָראַלישע ווערטן פון דעם פאָלק און זיין פעהיגקייט צו בעל-הבית'עווען אויף זיין טעריטאָריע. ווו דער אינסטינקט פון אחדות און די ניכטערע באַציונג צו די דערשיינונגען פון אַרום הערשן איבער די שוואַכקייטן און מאָמענטאַנע נוצן, דאָרט ווייזט אַרויס דאָס פאָלק אַ גרעסערע פעהיגקייט צו באַפעסטיקן די יסודות פון [illegible]ן מלוכה'שאַפט.

אויפן [illegible] אָרט שטייט דאָס עקאָנאָמישע פּראָגראַם, וואָס שטיצט זיך קודם-כּל אויפן בויען אויף אייגענע כּוחות.

דאָס באַציט זיך באַזונדערס אויף דער געלט-פּאָליטיק, אין דעם געביט איז נישט פאַר אַלע מלוכות וווירקזאַם די זעלבע רפואה.

די לאַגע פון פּוילן איז אַנדערש ווי פון אַנדערע לענדער. ביי אונז עקזיסטירט נישט קיין וואַלוטע-פּראָבלעם אַלס אָפּגעריסענע פראַגע, דאָס פּוילישע פּראָבלעם איז דאָס פּראָבלעם פון דער אַלגעמיינער עקאָנאָמיק. אין משך פון יאָרהונדערטן פלעגט פּוילן באַשאָטן ווערן מיט פאַרטיקע אויסאַרבעטונגען, און ווען אין שכנות'דיקע לענדער האָט מען געבויט פאַבריק-קוימענס, האָט זיך די פּוילישע יוגנט געריסן צו טעאָרעטישע סטודיען. דער סימבאָל פון עשירות איז געווען נישט די מאַשין, נאָר די ערד, דער ציל, צו וועלכן די יוגנט האָט געגאַרט, איז געווען נישט דער וואַרשטאַט, נאָר דער שרייבטיש. דאָס וואָרט שוסטער, שניידער איז אָנשטאָט צו זיין ווי ספּאָרדינט דאַרויף פולשטענדיק אַן ערן-באַצייכנונג, פלעגט עס אָפּט אַ מין דראָהונג פאַרן יוגנטלעכן, וועלכער האָט זיך נישט ווי געהעריק געוואָלט לערנען. סאיז אָבער נישטאָ קיין אַנדער וווילשטאַנד ווי דער פון דער גוט אָרגאַניזירטער אַרבעט.

אויב מיר ווילן אַלזאָ פאַרבעסערן אונזער איצטיקן שטאַנד, לאָמיר אויפהערן זיך איינהערן אין כּלערליי פּלאָטקעס — לאָמיר זיך נעמען צו דער אַרבעט. ספּעלט אונז דער גרונד-פאַקטאָר פאַר דער ווירטשאַפט, ד. ה. קאַפּיטאַלן. מיט אַרבעט מוזן מיר פעסטיקן דעם ווערט פון אונזער געלט, מיר קענען זיך נישט פאַרגינען קיין עקספּערימענטן. מיר מוזן שאַפן קאַפּיטאַלן, רופנדיק צו אַרבעט און שפּאָרזאַמקייט — די דאָזיקע צוויי עיקר-באַדינגונגען פון ווירטשאַפטלעכן לעבן, וואָס לײדער איז עס נאָך ביי אונז נישט קיין אַלגעמיינס. די מלוכה, אין וועלכער עס פונקציאָנירן גרויסע אַרבעטס-וואַרשטאַטן, ווו די באַפעלקערונג גיט מער אויס ביי אַ גרויסער פּראָדוקציע, אַזאַ מלוכה איז רייכער ווי יענע, ווו די באַפעלקערונג שפּאָרט טאַקע פיל, פּראָדוצירט אָבער גאָרנישט אָדער ווייניג.

די שפּאָרזאַמקייט אַלס פאַקטאָר פון רייכטום איז דער רעזולטאַט פון אַ געהעריקן בעל-הבית'עווען מיט קאַפּיטאַלן אויפן יסוד פון ווירטשאַפטלעכער שפּעפערישקייט. פאַרקלענערן די אויסגאַבן אויף נישט נויטיקע זאַכן און פאַרגרעסערן זיי אויף פאַרשטאַרקן די, וואָס שאַפן פּראָדוקטן פון אַלגעמיינעם געברויך — דאָס איז ווירטשאַפטלעכע צילבאַוווּסטקייט. אין ענין זין איז רייכטום — ניכטערער קוק, אויסגיביקע הענט, אַרבעטנדע מאַשינען אין די ראַמען פון גוטער אָרגאַניזאַציע.

פּוילן איז היינט אַ לאַנד פון קליינע באַדערפענישן. דער פּראָזוצענט האָט אַן ענגן קליענטן-קרייז, ער פאַרקויפט ווייניג סחורה, און דעריבער זענען די פּראָדוקציע-קאָסטן אין פאַרגלייך מיט אַנדערע לענדער, הכּערע. וואָלט ער מער פּראָדוצירט, וואָלט ער געקענט בעסער צאָלן זיינע אַרבעטער, ער וואָלט געהאַט מער אָפּנעמער, און דערמיט וואָלט אויך די סחורה געווען ביליקער.

סמוז מער געשאַפן ווערן. די איבער-פּראָדוקציע איז דערווייל אַ לוקסוס פון אויסלאַנד. פּוילישע סחורות וועלן נישט באַקעמפן די קאָנקורענץ אויף די וועלט-מערק, כּל-זמן די פּראָדוקציע וועט פאַר זיך נישט שאַפן קיין אָפּזאַץ אין פּוילן גופא.

אַליין, נישט אומקוקנדיק זיך אויף אַנדערע, מוזן מיר צוטרעטן צו באַפעסטיקן די פּוילישע ווירטשאַפט-קראַפט. פאַר אַ פאָלק קען נישט זיין קיין מער שעדלעכער און געפערלעכער פּרינציפּ ווי דער כּלל „לאָמיר נישט דאגה'ן", פון פאַרלאָזן זיך אויפן חסד פון גורל, דאָס געזעץ פון אַלגעמיינער בעל-הביתישקייט מוז פאַרנעמען דאָס אָרט פון דעם אַלט-פּוילישן „עס וועט שוין ווי עס איז זיין". דאָס דערמאָנען מיר אין אָפּשפּאָרונגס-טאָג די מענטשן, וואָס בעל-הביתעווען גוט מיט זייער גראָשן. מיר ווילן אין זיי באַפעסטיקן די איבערצייגונג, אַז שטאַרקער ווי געשעענישן און עפּיזאָדן — איז דער ווילן צו עקזיסטירן און זיך אַנטוויקלען אונטערן צייכן פון צוטרוי און גלויבן.

אַ מעגלעכקייט צו וועלן צונעמען דעם בנין לטובת עפּעס אַ שטאָטישע אַנשטאַלט פון דעם מין. צי געפינען זיך באמת נישט אין ביאַלע קיין פאַר איינצלנע אָפּפערוויליקע יחידים, וועלכע זאָלן זיך נעמען דערצו כּל זמן סאיז נאָך נישט צו שפּעט?

* * *

עס זענען אָנגעוואָרפענע געדאַנקען איבער וועלכע די אַלטע-נייע גמינע-פאַרוואַלטונג דאַרף נישט, טאָר נישט און וועט מעגלעך נישט ביהערגיין איבער זיי צום טאָג-אָרדענונג. פון — פּאָליטיקירן צייט אַז די פאַרוואַלטונג זאָל צוטרעטן אויסצואַרבעטן אַ בודזשעט און ענדשפּרעכנד צו דער צאָל מעגלעכקייט יעדן באַלאַסטן, כּדי די גמינע זאָל זיין סטטיק, כּדי דער שפּיטאָל זאָל בלייבן ביי אונז אין די הענט.

וויינו מיאַדעק.

באַזוכט די יודאַאיסטישע ביבליאָטעק ביי דער וואַרשעווער סינאַגאָגע

פאַרברענגענדיק די לעצט צייט אין וואַרשע האָב איך באַזוכט די נישט לאַנג געעפנטע ביבליאָטעק ביי דער סינאַגאָגע. אַלץ וואָס איז געווען געשריבן אין די צענטראַלע צייטונגען וועגן יודאַאיסטישן אינסטיטוט ביי דער סינאַגאָגע ענטשפּרעכט נישט דעם אמת, ווייל די ווירקלעכקייט שטייגט איבער דאָס געשריבענע.

איך וואָלט גערן געוואָלט שילדערן פאַר די לעזער פון „ביאַלער-וואָכנבלאַט" די פּראַכטפולע געביידע, די אינערלעכע איינריכטונג דאָרט, איז אָבער לײדער דער „ביאַלער-וואָכנבלאַט" צו קליין און איך וועל מוזן קורצלעך איבערגעבן.

איך האָב אין מיין לעבן באַזוכט פיל שטעט. כ'האָב געזען די קייזערלעכע פּאַלאַצן אין פּעטערבורג, מאָסקווע, בערלין, ווין, בערטעסגאַדן, מינכן און איינס מוז איך זאָגן: די יודאַאיסטישע ביבליאָטעק איז אַ פּראַכטפולער סאַלאָן. וווּנדערבאַר שיין איז דער האַלל, די טרעפּ, די זאַלן. דאָס באַוווּנדערן די איינריכטונג אַליין איז אַ שטאַרק עסטעטישע באַפרידיקונג פאַרן אויג.

אַ שטאַרק גייסטיקן גענוס פאַר יעדן באַוווּסטזיניקן מענטש פאַרשאַפט דאָס באַזוכן די ביבליאָטעק. די ביבליאָטעק איז אָפן טעגלעך פון 5—8 אָוונט (איינטריט 10 גראָשן שאַטניע פריי).

אין די [illegible] קאַטאַלאָגן געפינט מען אַלע ביכער וואָס זענען דערשינען אויף דער וועלט, וואָס פאַר אַ בוך איינער וויל פון די קאַטאַלאָגן באַקומט ער באַלד דורך אַ ביבליאָטעק-פונקציאָנאַר. די באַדינגונגען צו לייענען אָדער שטודירן דאָרט, זענען ווי אויסגעטרוימטע. סאיז ממש אַ נחת דאָרט צו זיין די דריי שעה. איינס איז מיר אַפילו נישט פאַרשטענדלעך, פאַר וואָס סאיז נישטאָ נאָך קיין קאַטאַלאָגן פון די ספרים, וועלכע זענען דאָ אין דער ביבליאָטעק (עיקר חסר מן הספר) מקען זיך אָבער באַנוצן מיט דעם אַזוי גערופענעם „פרידבערגס - קאַטאַלאָג", וועלכער איז דאָרט דאָ (איין קאַטאַלאָג-עקזעמפּלאַר דרייסיק דאָלאַר). סלוינט צו באַזוכן די ביבליאָטעק צוליבן זען דעם קאַטאַלאָג אַליין. די ביבליאָטעק איז אין באַזיץ פון אַ סך טייערע ספרים, אַנטיקן און אַ מאַסע כּתב-ידן, וועמענס ווערט מקען גאָרנישט שאַצן אין געלט.

איך פאַרענדיק מיין שרייבן מיט אַ באַמערקונג צו אַלע, וועלכע קומען קיין וואַרשע און וועלכע די צייט דערלויבט זיי עס, דאָס זיי זאָלן באַזוכן דעם יודאַאיסטישן אינסטיטוט און די ביבליאָטעק ביי דער טלאָמאַצקער סינאַגאָגע, וועלן זיי זען וואָס אַן „עם-הספר" קען שאַפן און וואָס פאַר אַ גייסטיקע אוצרות מיר פאַרמאָגן.

י. שחור.

אַ שמועס מיט אַ באַקאַנטן

מיין באַקאַנטער טרעפט מיר און הויבט אָן מיט מיר פאַרפירן אַ שמועס וועגן קינאָ, טעאַטער א.א.וו. דאָס פּנים ביי אים פלאַמט, זיין נשמה פיבערט, ער אין גאַנצן איטערט אויש. סאיז דאָך אַזאַך וואָס לייגט זיך נישט אויפן שכל — טעהנעט ער אַריין אין מיר. מיר יידן האָבן אַ דראַנג צו בילדונג, יידן לייענען אַ סך, וועו האָט נאָך ווי יידן ליב צו דיסקוטירן? פון דעם אַלעמען קומט אויס, וואָלטן מיר דאָך געדאַרפט זיין קולטורעלע פיינשמעקער. מיט אונזער גייסטיקער מאָס וואָלט מען דאָך געדאַרפט מעסטן אַלע קולטורעלע דערשיינונגען? ווי אָבער זעט עס אויס אין דער ווירקלעכקייט?

צי קען זיך ביי אונז דערהאַלטן אַ ערנסט טעאַטער כאָטש אויף צוויי פאָרשטעלונגען? צי מיידן נישט אויס גוטע אַרטיסטן אונזער שטאָט? א. סאַטבערג, קורט קאַטש פאָרן אָפּט מאָל דורך ביאַלע און צי ווילן זיי צו אונז אַריינשמעקן? צי איז עס מיט פילמען בעסער? פילמען גוטע, וועלכע די אַלוועלטלעכע קריטיק לויבט זיי האָבן אין ביאַלע נישט קיין דערפאָלג, דאַקעגן שמאַטעס ציען דעם בעסטן „זבאָר". אונז יידן האָבן די פילם-דירעקציעס מהנה געווען מיט צוויי יידישע זאַכן: „בר מצוה" און „על חטא"-פילמען, וועמענס רעזשיסאָרן מדאַרף פאַריאָגן פון דער יידישער גאַס, פילמען ביי וועלכע דאָס פּנים ווערט רויט פאַר חרפה ווען מזעט זיי און דאָס איז גוט? דאָס האָט דערפאָלג!

מיין באַקאַנטער קאָכט זיך. ער קען זיך נישט שענקען וואָס יידן טאָלערירן אַזאַ וואַנדאַליזם אין באַצוג צום אייגענעם פאָלק, ווי דער וואָס איז דאַ אין די לעצטע יידישע פילמען. קיין שום פאָלק וואָלט עס נישט טאָלערירט און מיר שטיצן עס נאָך אונטער. ביי אונז הייסט עס קונסט?

ער פרעגט מיר, איך אָבער קען אים נישט געבן קיין ענטפער. כוואָלט אים אפשר געענטפערט: פאַר וואָס ביאַלע האָט ליב די זאַכן, אָבער נישט פאַרוואָס מטאָלערירט דעם וואַנדאַליזם, דאָס איז שוין איבער מיינע מעגלעכקייטן.

מיין באַקאַנטער איז נייגעריק געווען אויפן ענטפער און כ'האָב אים געמוזט זאָגן, אַז:

ביאַלע האָט נישט קיין אינטעלעגענטע און פאַרשטענדיקע יידן;

שמענדריק גייט זען „וואָלינסקע" טעאַטער-שטיק. יידישע זאַכן אינטערעסירן אים נישט „זשאַרגאָן" ברר... ברר...!

עמך איז פאַרליבט אין... רעגינע צוקער און אין „חינקע-פינקע".

און וואָס נאָך ווילט איר — זאָג איך אים? — אין די אַרבעטערשאַפט? די אַרבעטערשאַפט זי איז טאַקע די, וועלכע דערהאַלט נאָך ווי סאיז דאָס קולטורעלע לעבן ביי אונז. אַ דאַנק זיי קומט נאָך ווען סאיז צו אונז אַן אַרטיסטן-טרופּע פון בעסערן ווערט.

אפשר זייט איר נישט מסכּים מיט מיר ווייזט אָן אַן אַנדער סיבה פון אונזער קולטור-לאָזיקייט. ביטע!

ש. בלאַנק.

צי האָסטו זיך שוין באַשטייערט פאַרן „מפעל = הבצרון"?

געדענק וועגן ארץ-ישראל!

פון ביאַלער לעבן

שוין די העכסטע צייט

דער 1-טן יאַנואַר גייט אַריין אין
קראַפט ראָס שחיטה-געזעץ. די דאָזיקע
גזרה וועט באַשטימט טרעפן אין ציל.
דעריבער דאַרף דער אָבוואַר-קאַמף זיין
אַ גוט אָרגאַניזירטער און נישט פאַר·
שפּעטיקטער.

ביאַלע פאַרמאָגט איבער 60 יידישע
קצבים און משפחות, וועלכע לעבן פון
דער בראַנזשע, און עפּעס הערט מען
נישט, אַז דער היגער קצבים-צעך זאָל
אין דעם ענין עפּעס טון.

מיר באַטראַכטן עס פאַר אונזער חוב
אויפמערקזאַם צומאַכן די פאַראינטערע·
סירטע, אַז די שחיטה·גזרה וועט
שווער טרעפן דעם קצב און דעם
יידישן פלייש-הענדלער. דעריבער דאַרף
מען נישט פאַרלירן קיין איין מינוט
און ראַטעווען דאָס וואָס איז נאָר
מעגלעך.

אויפגעהאַנגען זיך אַ 19 יעריקער קריסט.

מ. סקאַלידאַווסקי אַ היגער איינוווי·
נער (פּיראַצקיעגאָ גאַס) האָט זיך אויפ·
געהאָנגען צוליב פאַרביטערונג פאַר
נישט צינעמען אים צו דער אַרבעט אין
דער אַעראָפּלאַנען פאַבריק.

אַ טאָג פון הינדיקעס

דער לעצטער שבת איז פאַרביי אונ·
טערן צייכן פון... הינדיקעס. סוענען
נעמלעך געקומען צוויי פּראָווינצן וועל·
כע האָבן געמאַכט אַ גרויסן איינקויף
פון הינדיקעס. סאיז געווען געמאָלדן
אין אַלע דערפער, דאָס שבת זאָל מען
אַרויסברענגען קיין ביאַלע הינדיקעס.
דורכן „ראַלניק" איז דורכגעגאַנגען די
טראַנזאַקציע פון עטלעכע וואַגאָן
הינדיקעס.

אַ ווייזערישע קאָרטן-רעוואָלוציע אין דער ג"ח-קאַסע

אין ג"ח פלעגט מען לעצטנס (נאָכן
וואַל-זיצן) ביז 3—2 באַנאַכט און
שפּילן אין קאָרטן (פאַרשטייט זיך
בלויז מיטגלידער מקורבים). דאָס האָבן
נישט געקענט פאַרליידן די פרויען פון
די מענער קאָרטן שפּילן, וועלכע האָבן
אומזיסט געוואַרט ביז אין דער נאַכט
אַריין...

אין פאַרלויף פון דער וואָך איז עס
שוין געקומען צו אַן אמתה „רעוואָ·
לוציע". די ווייבער האָבן זיך געבונ·
טעווועט, זענען אַוועק מיט אַ דעלע·
גאַציע צום „פירער"ס פרוי דעם
„פירער"ס פרוי, וועלכע איז מיטן גאַנצן
האַרצן אויף זייער זייט, האָט צוגעזאָגט
צו ווירקן, אַז דער ג"ח זאָל ווערן אַ
— גמולות-חסד נישט קיין קאָרטן קלוב.
די ווייבער, הגם צופרידן פון ענטפער
האָבן דאָך באַשלאָסן נישט צו וואַרטן
ביז דער „פירער" וועט באַפעלן נישט
צו שפּילן, זענען אַליין אַוועק אין ג"ח
און דאָרט „געווירקט" אויף אַזוי פיל,
אַז מוועט שוין מער אין קיין קאָרטן
דאָרט נישט שפּילן.

פאַרטשעפּעט יידן אין גאַס

זונטאָג אָוונט איז אַרומגעגאַנגען אַ
פלוטאָנאָווער פון 34 פ. פ. מיט נאָך
איינעם אַ ציווילן און געשלאָגן די
פאַרבייגייענדע יידן. סאיז געוואָרן אַ
צוזאַמענלויף בעת וועלכן פּאָליציי האָט
אַרעסטירט דעם ציווילן און די אַרויס·
גערופענע זשאַנדאַמעריע דעם פלו·
טינאָווע.

צווישן די צעשלאָגענע געפינט זיך
אויך ה' הערשבערג, וועלכער האָט
איבערגעשיקט אַן אָנקלאָגע צום פּול·
קאָווניק פון 34 פ. פ.

ר' הערצל אַביסל דרך-ארץ!

פאַרהאַן ביי אונז אין ביאַלע אַ ייד,
אַ חסיד, אַ האָלץ-סוחר,
וועלכער הייסט דעם מו"צ טאָטשען ביי
אים אין טאַרטאַק קלעצער. דער זעל·
בער הרגעט זיך אַוועק, אַז מזאָל אַריינ-
נעמען אַ נייעם רב (אפשר דעם קראַס·
נאָשעלסקער...?) אָט דער האָט זיך
לעצטנס פאַרלעגט און דערגייט די
יאָרן דעם אַלטן גאָט די נשמה שול·
דיקן ר' משה מאיר נאָרטמאַן אַלץ
דערפאַר, וואָס דער לעצטער האָט זיך
נישט געלאָזט אַריינציען אין די גמינע·
מאַכינאַציעס. ר' הערצל זידעלט דעם
אַלטן תלמוד-חכם מיט אַזעלכע אויס·
דרוקן וואָס לאָזן זיך נישט איבערגעבן.
אויף זיין אינטערווענץ האָט מען אים
געמאַכט אויס גבאי אין שטיבל.

דעם ביישפּיל פון ר' הערצלען טוען
נאָך די יינגע חסידימלעך און אויך זיי
באַוואַרפן דעם גאָטספאָכטיקן ר' משה
מאיר מיט זגלוילים.

פע ר' הערצל, לא זה דרך התורה.

פון געריכט-זאַל

משה עלבויב האָט געמאָלדן דעם
פּראָקוראָר, דאָס מיכלע טענענבוים פון
לאָמאַז האָט ביי אים צוגענומען 270 זל·
די סומע האָט ער איר מיטגעגעבן קיין
וואַרשע אַוועקצוגעבן דאָרטן זיין זון.
פרוי טענענבוים האָט אָנגעגעבן
דאָס די סומע האָט זי פאַרלוירן.
מיטוואָך איז געווען דער פּראָצעס אין
שטאָטישן געריכט. סוענען פאַרהערט
געוואָרן איינקע עדות, וועלכע האָבן
נישט באַשטעטיקט עלבומס אָנקלאָגע.

דאָס געריכט האָט דער פרוי טענענ·
בוים צוליבן מאַנגל אין באַווייזן באַ·
פרייט. דער ריכטער האָט דערביי באַ·
מערקט, אַז אויף צו שיקן קאָרעספּאָנ·
דענץ און געלט איז דאָ אַ פּאָסט.

קאָמוניקאַט.

אַלע האַנטווערקער מעגן ביזן 31 דעצעמבער 1936 פאַררעגיסטרירן זייערע טערמינאַטאָרן

דאָס מיניסטעריום פאַר האַנדל און
אינדוסטרי, האָט אויסנאַמווייז דערלויבט
ביזן 31 דעצעמבער 1936 אַלע אָן אויסנאַם
בעלי מלאכות, אפילו די וואָס באַזיצן
נישט קיין דערוואָרבענע רעכט, — צו
שליסן אָפּמאַכן וועגן דער לער מיט
זייערע לערן-יינגלעך און פאַררעגיסטרירן
זיי אין געהערעקן צעך. די דאָזיקע
הנחה מוז אויסגענוצט ווערן ווי אַמ·
ברייטסטן, ווייל יעדער יוגנטלעכער
וועלכער וועט דעם דערמאָנטן טערמין
דורכלאָזן, וועט פאַרלירן שפּעטער דאָס
רעכט צוצוטרעטן צום געזעלן-עקזאַמען
און זיין ביז איצטיקע לערן-צייט וועט
גיין לאיבוד.

אויך אין אינטערעס פון מייסטער
וועלכער באַשעפטיגט ביז יעצט אומלע·
גאַל לערן-יינגלעך ליגט צו שליסן תיכף
אַ שריפטלעכן אָפּמאַך, ווייל ראשית
ווערן רעגיסטרירטע לערן-יינגלעך נישט
פאַררעכנט דורך דער שטייער-מאַכט
אַלס אַרבעטער און מען דאַרף צוליב
דעם נישט האָבן קיין העכערע קאַטע·
גאָריע פון פּאַטענט און אויך אין
קראַנקן-קאַסע איז דער אָפּצאָל פון
אַ לעגאַלן לערן-יינגל אַ מינימאַלער
(1.20 זל. אַ מאָנאַט) דאַקעגן וועט יע·
דער בעל-מלאכה וועלכער וועט זיך
דערלויבן נאָכן דאָזיקן טערמין ד. ה.
נאָך דעם 31/12 1936 צו באַשעפטיקן
אומלעגאַל לערן-יינגלעך שטרענג באַ·
שטראָפט ווערן דורך דער מאַכט און
זיין פאַראַנטוואָרטלעך מאַטעריעל פאַרן
שמדן פון יוגנטלעכן!

לאָזט נישט דעריבער דורך דעם הנחה·
טערמין און רעגיסטרירט תיכף אייערע
טערמינאַטאָרן אין סעקרעטאַריאַט פון
האַנטווערקער-צעך פּרייהייטס-פּלאַץ 24
טעגלעך פון 8.30 ביז 10 אָוונט.

קאַמף קעגן אומלעגאַלע האַנטוו.

עס זענען לעצטנס געשאַפן געוואָרן
ספּעציעלע פּלי-קאָמיסיעס, צו ענדעקן
האַנטווערקער-וואַרשטאַטן, וועלכע
ווערן געפירט אומלעגאַל. אין באַצוג
צו די דאָזיקע ווערן אַנגעווענדעט די
האַרבסטע שטראָפן. אין אינטערעס פון
די אַלע האַנטווערקער ליגט אַ חוב
צו פאַרשאַפן זיך וואָס שנעלער האַנט-
ווערקער-קאַרטן.

נעטויע אינפאָרמאַציעס דערטיילט דער
סעקרעטאַריאַט פון האַנטווערקער-צעכן
אין ביאַלע פּרייהייטס-פּלאַץ 24.

באַריכטיקונג

אין 37 № "ביאַלער-וואָכנבלאַט אין
אַרטיקל א. נ. „די מאָס פון געזעלשאַפט·
לעכע קוואַליפיקאַציעס" איז פאַרדריס·
לעך אַריינגעפאַלן דאָס וואָרט "טאָז"
צווישן די אינסטיטוציעס און געזעל·
שאַפטן, וועלכע פעלן אין ביאַלע. מיר
בעסערן דערמיט אויס און דערקלערן
אַז סאיז איינגעגאַנגען אַ פּערזען. אונ·
זער באַציונג צו דער איבערגעגעבנער
„טאָז" טעטיקייט פון די עטלעכע עסק·
נים אין ביאַלע איז אַ באַקאַנטע און
זי האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ ספּעצ·
יעלן דערצו געווידמעטן אַרטיקל א. נ.
„טאָז" און 5 № פון „ביאַלער-וואָכנבלאַט"
פון 31-טן יאַנואַר היי-יאָר.

רעדאַקציע „ביאַלער-וואָכנבלאַט„

ווי מיר ווערן געוואויער גרייט דער
„טאָז" צו אַ באַשפּייזונגס-אַקציע פאַר
העכער 200 קינדער·

נייע פאָרמען פון דערציונג און קינדער-שוץ

(וואָס ברענגט מיט זיך דער נייער אָקטאָבער-נומער „דאָס קינד"?)

אין דער פּעדאַגאָגישער וועלט פירט
זיך שוין פון גאַנץ לאַנג אַ דיסקוסיע
וועגן דער צוועקמעסיקייט פון דער
אינטערנאַט-דערציונג. פאַראַן אַזעלכע,
וועלכע שטעלן פעסט, אַז אַנשטאָט אין
אינטערנאַט זאָל מען בעסער די שוצ·
לאָזע קינדער דערציען אין דער פּרי-
וואַטער פאַמיליע-היים, ווו די דער·
ציונגס-אַטמאָספערע איז אַ וואַרעמערע
ווי אין קאַלטן קאַזאַרמישן אינטערנאַט.

פאַראַן אויך אַזעלכע, וועלכע באַ·
הויפּטן פּונקט קאַפּויר, אַז דווקא די
„וואַרעמע" שטוב-אַטמאָספער דעגענערירט
דאָס קינד מיט דער צופיל וואַרעמקייט
און מיט דער צו ווייניקער פּעדאַגאָ·
גישער צוגרייטונג פון אונזערע עלטערן.

אין אָקטאָבער-נומער (3) פון „דאָס
קינד" איז פאַראַן אַן אויספירלעכע
דיסקוסיע אויף דער דאָזיקער טעמע.

עלטערן, לערער און דערציער, וועלכע
האָבן אַן ענגסטע באַציונג צו דערצי·
ונגס-פראַגן, דאַרפן זיך ווענדן נאָכן
זשורנאַל אויפן אַדרעס:

וואַרשע, אַדמ. „דאָס קינד", נאָוואָליפּקי
27, וו. 19.

יופּשים, נאַראַנים, אויסטערלישע פאַרשוינען

מיר וואָס לעבן אויף דער זייט איי·
ראָפּע, ווייסן גאָר ווייניק פון יענעם
מין אויסטערלעשע זאַמלערס, וואָס גיבן
אַוועק זייער ממון און דמים זאַמלענדיק
די פאַרשידנסטע חפצים פון דער גאַנ·
צער וועלט. מיר ווייסן העכסטנס פון
מאַרקן, אָדער מינצן-זאַמלערס, אָבער
ווער למשל זאָט געוווּסט, אַז דער
פריהערדיקער שפּאַנישער קעניק אַלפאָנס
האָט זיין לעבן לאַנג געזאַמלט פּידעלעך
פון שוועבעלעך? ווער ווייסט למשל,
אַז דער באַקאַנטער מיליאָנער יאָזלאַ
סמיט פון טשיקאַגאָ זאַמלט זיין לעבן
לאַנג הייזקנעפּלעך? ער האָט שוין די
קנעפּ פון נאַפּאָלעאָן און פון די אַמע·
ריקאַנישער פּרעזידענטן וועלינגטאָן און
קאָשוועל און פון נאָך און נאָך
גדולים...

דער אַרגענטינישער מיליאָנער גאָנ·
צאַלעס זאַמלט אַלערליי אינסטרומענטן,
מיט וועלכע מהאָט דערהרגעט
מענטש'ן... זי האַק, מיט וועלכן מהאָט
לגרוויקן דעם זעכצעטן אָפּגעהאַקט דעם
קאָפּ, האָט ער געקויפט ווידומה אַזעלכע
יקר-המציאות... אין זיין זאַמלונג גע·
פינט זיך אַפילו דאָס מעסער, מיט
וועלכן ברוטוס האָט דערשטאָכן צע·
זאַרן, ספּעלט אים בלויז דעם שטיין
מיט וועלכן קין האָט דערהרגעט הבל'ען
און דאָס שטיינדל מיט וועלכן דוד האָט
דערהרגעט גלית'ן...

מיט אַן ערך צוואַנציק יאָר צוריק
האָט דער לאָנדאָנער מיליאָנער ווילי·עם
היטאָן פאַרקויפט אַ זאַמלונג בי·
לעזן פון טראַכוויען, שיפן און באַנען
פון דער גאַנצער וועלט. אַן אַמעריקאַ·
נער האָט דאַמאָלסט פאַר דער זאַמלונג
געגעבן אַ הון רב. פונדעסטוועגן האָט
הוטאָן נישט באַקומען אַפילו קיין צענט·
חלק פון דעם, וואָס די זאַמלונג האָט
אים אָפּגעקאָסט...

מיסטער מאָריזאָן פון נעבראַסקאַ,
אין דרום-אַמעריקע האָט ביי זיך אַלער·
ליי ציגאַרעטן און ציגאַרס, וואָס זע·
נען נאָר פאַראַנען אויף דער וועלט.
ספּעציעלע אַגענטן אין אַלע לענדער,
שיקן אים אַריין אַלע נייע סאָרטן, וואָס
באַווייזן זיך נאָר ערגיץ ווו אויפן מאַרק.

אין ליווערפּול איז פאַרהאַנען אַ רייכע
פרוי העלהאָם, וואָס זאַמלט ערד פון
אַלע בית-עולם'ס פון דער גאַנצער
וועלט. זי שיט די ערד אויף איר קבר,
וואָס זי האָט זיך ביים לעבן גע·
קויפט, בכדי אַז זי וועט שטאַרבן זאָל
זי ליגן אויף אַ בית-הקברות פון ארבע
פנות העולם...

אין באָסטאָן עקזיסטירט אַ פאַריין
פון רייכע אויסטערלישע זאַמלערס.
יעדער פון די מיטגלידער זאַמלט עפּעס
אַנדערש. איינער זאַמלט ציין, דער אַנ·
דערער שיך, אַ דריטער קאַפּעלושן און
אַ פערטער שירעמס.

איינער פון זיי זאַמלט וואַסער פון
אַלע טייכן און ימים פון דער גאַנצער
וועלט. זיי שטייען ביי איב אויסגע·
שטעלט אין פלעשער און אויף יעדן
פלעשל איז גענוי פאַרשריבן פון וואַנעט
דאָס דאָזיקע וואַסער שטאַמט.

איינער זאַמלט פּאַפּירענע זעלנער.
צווישן זיי איז פאַראַנען איינער וואָס
זאַמלט אַלערליי קאָנסערוון. וואָס זענען
נאָר פאַראַנען. נישט קיין חלוק וואָס
אין דער קאָנסערוון-פּושקע איז פאַר·
אַנען. מיט זיין זאַמלונג קען ער
שפּייזן טויזנטער מענטשן חדשים לאַנג,
כאָטשי פילע קאָנסערוון זענען שוין
אַלט און נישט מער צו געניסן.

פרוי דאָפּערטי פון מענטשעסטער
זאַמלט אונטערשריפטן פון פרויען, וואָס
האָבן שוין געהאַט לכל הפחות פינף
מענער... זי האָט שוין אַ היבש פּעקל
מיט אַזעלכע חתימות. זי אַליין איז גע·
בליבן אַכט מאָל אַן אלמנה און דריי
מאָל האָט זי זיך גע'גט...

פרוי אַנדרעי פון לאָנדאָן זאַמלט
ליבעס-בריוו פון מיידלאַך נישט עלטער
ווי זיבצן יאָר.

אַ גאַנץ גרויסער טייל פון אויסטער·
לישע זאַמלערס, האָט זיך פאַרלעגט
אויף אַלערליי קליידער.

איבער זיי וועלן מיר שרייבן אַן
אַנדער מאָל.

ז. האָבער, ווין.

Redaktor wydawca: Chaim D. Miodek Druk. „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.